

Müzik Terminolojisi ve A. Adnan Saygun

İsmail BOZKAYA*

ÖZET

Birinci Dil Kurultayı'ndan hemen sonra Atatürk'ün başkanlığında toplanan Genel Merkez Kurulu, Terim Kolu çalışmaları için şu ana ilkeyi kabul etmişti : "Terim Bölümü'nün işi, bugünkü bilim dilimizde kullanılmakta olan yabancı dillerden alınmış terimler yerine, bütün bilimsel kavramlar için öz Türkçe terimler bulup ya da yaratıp koymaktır"¹.

Bu makalede müzik terminolojisinin genel durumu ve 1988 yılında A.Adnan Saygun ile yapılan görüşmeden elde edilen sonuçlar üzerinde durulacaktır.

SUMMARY

Early after the First Language Congress Atatürk, who was the leader, gathered the General Central Establishment. They accepted this main idea for the studies of terms: "The work of Term Comission was to find pure Turkish terms or to create pure Turkish terms for all scientific conceptions instead of terms taken from foreign languages and still used in today's scientific language."

In this article, about the general position of Music Terminology and interview's results with A. Adnan Saygun in 1988 will be written.

"Ulusların karakterlerini ve kültürlerini dillerinde aramak gerekir"² diyen W.V.Humboldt'a göre dil bir ulusun kültür düzeyini gösteren en iyi araçtır. Buna bağlı olarak da ancak kendi diline dayanan ve dilini ilerleten bir ulus gerçek bir kültürün yaratıcısı olabilir.

* Yrd. Doç.; Uludağ Üniv. Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü Öğr. Üyesi

¹ Ş. Turan, *Atatürk ve Ulusal Dil*, TDK Yayınları, Ankara 1981, s. 49.

² B. Akarsu, *Wilhelm Von Humboldt'da Dil-Kültür Bağlantısı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1984, s. 7.

Prof. Dr. Doğan Aksan dili, "Çok yönlü, değişik açılardan bakılınca başka başka nitelikleri olan, kimi sırlarını bugün de çözemediğimiz büyük bir varlık" olarak tanımlar³. İnsan ve toplumun ayırmaz bir parçası olan bilim, sanat, teknik gibi alanlarla doğrudan ilgisi olan ve onları oluşturan bir kurum olduğunu düşünür. Dil olmaksızın bir ince duyguyu, bir şiiri, önemli bir olayı, bir buluşu ya da bizim için unutulmayacak değerde bir anıyı yazıya geçirmek olanaksızdır.

Dil terimi ile "Herhangi bir toplumun, ulusun bireyleri arasında anlaşma sağlayan yerleşik dize" anlatılır⁴. Türkçe, İngilizce gibi. Sözlük anlamı açısından ise birçok dilde terimin çokanlamlı olduğu görülmektedir. Hem tad alma organını, hem de adına dil dediğimiz bildirişme dizgesini anlatır⁵.

Bilindiği gibi Türk Dili, Türkler'in varlığı ile ilgilidir. Coğrafya açısından Türkler Orta Asya kökenlidirler. Ancak, VII. yüzyılda Çince metinlerde görülen ve 732-734 yıllarına ait Orhun Anıtları'nda kullanılan Türk sözcüğü ile bağlantılı biçimde "Türkçe'nin yazı dili olarak ne zaman başladığı ve hangi ortamlarda geliştiği" bilinmemektedir⁶. Orhun yazısı, diğer adıyla Göktürk yazısı, VIII. yy'da değişme aşamasına girerek yerini Uygur yazısına bırakmış ve çok uzun sayılamayacak bir zaman sonra da Türkler'in Müslümanlığı kabul etmeleri ile Arap abecesi alınmıştır. Bu olgudan sonra Türkler'in ulusal kültürlerinde önemli bir değişiklik olduğu kolaylıkla söylenebilir. Bunu izleyen dönemde Arapça birçok sözcükler ve kalıpları Türkçe'ye girdi. "Uçmak/cennet, tamu/cehennem, tenri/Allah, us/akıl, sin/mezar,kabir" örneklerinde olduğu gibi⁷.

Müzik terimleri açısından da aynı durum gözlenmektedir. İlk Türkçe sözlük olduğu bilinen Divan-ı Lügat-it Türk'de (Onbirinci yy ikinci yarısı) yer alan sözcüklerden birkaçı şunlardır: "yır,ır/şarki, yırığı/çalgıcı, şarkıcı, sibuzga/bir çeşit küçük düdük"⁸ Yine bunu izleyen döneme ilişkin bir yazılı kaynak olan Dede Korkut Hikayeleri'nde (12.ve 14. yy'lar arası) de "Zurnacıları, davulcuları kovdu...", "Gümbür gümbür davullar dövüldü, burması tunç altın borular çalındı." gibi müziksel anlatımların yer aldığı görülmektedir⁹.

Tarihçi Prof. Dr. Enver Ziya Karal, yıldızinsel olarak gösterdiği Osmanlı Türkçesi'nin gelişme aşamaları sıralamasında, adı geçen yapıtların yazıldığı dönemi "Türkçe'nin Yabancı Dil Etkisine Karşı Direnişi, 1299-1453" başlığı ile vermektedir¹⁰. Bunu izleyen dönemlerde Türkçe üzerinde yabancı dil etkisi artacak (1453-1517) ve Arapça ile Farsça üstünlük sağlayacaklardır (1517-1718). İşte Arapça ve Farsça'nın üstünlüğü altında geçen bu dönemlerde yazılan edvâr kitaplarında yer alan müzik terimlerinin, örneklerden de anlaşılacağı gibi, artık öz Türkçe ile bir ilgisi kalmamış olup Arapça ve Farsça sözcüklerden yapılmışlardır.

³ Prof. Dr. D. Aksan, *Her Yöntüyle Dil*, TDK Yayınları, Ankara 1987, 1. C., s. 11.

⁴ Prof. Dr. D. Aksan, *a.g.y.*, s. 55.

⁵ *Resimli Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara 1977, s. 160.

⁶ Ord. Prof. E.Z. Karal, *Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu, Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe* içinde, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1978, s. 10.

⁷ Prof. Dr. D. Aksan, *a.g.y.*, s. 138.

⁸ B. Atalay, *Divan-ı Lügat-it Türk* çevirisi, TDK Yayınları, Ankara 1941.

⁹ O. Nuri Ekiz, *Dede Korkut*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1986, s. 24.

¹⁰ Ord. Prof. E. Ziya Karal, *a.g.y.*, s. 30.

"avaze (f), beste (f), güfte (f), gına (a), laîin (a)/ezgi, mutrib (a)/çalgıcı, pest(f), tiz (f) " vb.¹¹

Oysa bir ulusu oluşturan bireyleri bir arada tutan değerlerin anlatım aracı olan dil, diğer yandan düşünme ile ilgilidir. Bilim, teknoloji ve sanatta yaratıcı düşünce anadille olabilir. Bunun için de anadilde yapılmış sözcükler seçilmeli, onlar da doğru çağrışım yaptırılmalıdır. Prof. Dr. Necati Öner'in deyişiyle "Yabancı sözcükler bir dilde yama gibidirler."¹² Bilimsel terimlerin yabancı dille anlatımı düşünceyi kısırlaştırır. Yeni bir kavramı anlatacak sözcük o dilin kendi içinden türetilmelidir. Bu nedenle bir dil yabancı sözcüklerden arındırılmalıdır.

Türk dili de uzunca bir direnme döneminden sonra, yapısal değişikliğe uğrayıp büyük ölçüde etkilendiği Arapça ve Farsça'nın 1720'lere kadar süren üstünlüğünden sonra tekrar önem kazanmaya başlanmış ve 1839'lardan sonra da Türkçe'nin bağımsızlığı için çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarına gelindiğinde bir "Yaşayan Türkçe" vardı. Ne var ki bu Türkçe, binbir çabaya karşın yine de binlerce yabancı sözcük ve deyim ile doluydu. Lozan Barış Anlaşması'nın Türkçe metninin "tarafeyn-i aliyeyn-i akideyn" diye yazılan madde başları ilginç bir örnek oluşturabilir¹³.

Türkçe'nin bu karmaşık ve anlaşılmasız yapısı ile önemli işler başarılamayacağını çok önceden gören Atatürk, daha Kurtuluş Savaşı yıllarında bu düşüncesini arkadaşı Mazhar Müfit'in (Kansu) anı defterine yazdırmış ve Latin harflerinin kabul edileceğini söylemiştir¹⁴. Yazı Devrimi ile Türkçe'nin özleşmesi, gelişmesi ve kültür dili olması yolu açılmış ve Atatürk 1932'den 1938'e kadar tüm Meclis'i açık konuşmalarında dil ve tarih konularına değinerek yönlendirici konuşmaları ile ilgilileri uyarmıştır. 1938'de kendi adına Celal Bayar'a okuttuğu konuşmasında "Dil Kurumu'nun türlü ilimlere ait Türkçe terimleri tesbit etmiş olmasını" en güzel ve feyizli bir iş olarak nitelemiştir¹⁵. Kendisi de terim çalışmaları ile ilgilenmiş ve günümüzde Geometri alanında severek kullandığımız "boyut, uzay, yüzey, düzey, çap, oran, orantı" vb. terimleri dilimize kazandırmıştır¹⁶.

Macit Gökberk'in dediği gibi, Atatürk bilim terimlerini Türkçe köklerden türetme işine girişirken "Her dil gibi Türkçe'nin de bunu başarabileceğine, sonunda zengin bir kültür dili olacağına" inanıyordu¹⁷.

Karamanoğlu Mehmet Bey'in 1277'de ferman buyurup "divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste, meydanda Türkçe'den başka bir dil kullanılmayacağını" duyurmasından sonra geçen yüzyıllar içinde tersine bir gelişme gösteren dilimizin aslındaki güzelliklere, zenginliklere kavuşturulabilmesi ancak cumhuriyet döneminde Türk Dil Kurumu'nun çalışmaları ile başarılabilmiştir.

¹¹ K. Uz, *Musiki Istılahatı*, yeniden basıma hazırlayan: Dr. Gültekin Oransay, Küg Yayınları, Ankara 1964.

¹² Prof. Dr. N. Öner, *Dille İlgili Bazı Sorunlarımız*, Türk Dili, Ankara 1987, 423. Sayı, s. 280.

¹³ Prof. F. İz, *Atatürk ve Türk Dili*, *Türk Dili*, Ankara 1987, Sayı 423, s. 280.

¹⁴ M. Deligönül, *Atatürk'ten (Seçki)*, TDK Yayınları, Ankara 1982, s. 13.

¹⁵ B. Akarsu, a.g.y., s. 118.

¹⁶ *Geometri*, TDK Yayınları, Ankara 1981, önsöz içinde.

¹⁷ M. Gökberk, *Millet-Oluş Yolunda Dil Davası*, *Türk Dili*, 1957, Sayı 64, s. 195.

Ancak Müzik Terminolojisi açısından, bu aydınlık sonucun nasıl gerçekleştiğini anlayabilmek için padişah II. Mahmut döneminde Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla başlayan bir dizi gelişmenin gözden geçirilmesi gerekmektedir.

1826'dan sonra, Osmanlı İmparatorluğu'nun kültürel alanda da Batı ile ilişkilerinin artması sonucu müzikte ilk yaklaşımlar İtalyanlar ile olmuş, Saray Bandosu'nu (Muzika-i Hümayun) G. Donizetti oluşturup çalıştırmış ve bu ortamların sonucu olarak da İtalyanca müzik terimleri dilimize girmiştir. "Nota, scala, tempo, canto, kitara, muzika, falso, akordo, balerina" gibi. Sonra bu sözcüklerin kimilerinin Fransızca'ya yeğlenmiştir. "Kitara/gitar, muzika/müzik, canto/şan" gibi. Kuşkusuz bu değişiklikler siyaset, ticaret ve kültür alanlarında görülen ilişkiler sonunda olmaktadır. Bu ilginç değişiklikleri Prof. Fahir İz "Dilde Moda" olarak nitelendirmektedir¹⁸.

Müzik terimlerini tanımlayan ilk kaynak Hüseyin Remzi'nin 1875 yılında Fransızca'dan dilimize çevirdiği "Usul-ü Nota" adlı kitapçığıdır. Orada kimi terimler aynen alınmış, kimilerine de karşılıklar önerilmiştir. "Gamme/avaze, Clef de Sol/Rast miftahı" gibi¹⁹. Bu bağlamda iki kaynağın daha adını verebiliriz. 1894 yılında yazılan "Musiki Istılahatı"²⁰ ve 1900'lerde yazılan iki kitaplık "Nazariyat-ı Musiki"²¹ Yine yüzyılımızın başında Rauf Yekta ve H. Sadettin Arel'in birlikte terim bulma çalışması yaptıklarını biliyoruz. Önceleri Türkçe olup olmadığına bakılmaksızın önerilen bu terimler giderek, "Elimden gelseydi kürdi, acem, hicaz, nihavend gibi kimsenin sormasını beklemeden mütemadiyen kendi yabancılıklarını haykırıp, duran terimleri millileştirmekte tereddüt etmezdim."²² diyen Arel tarafından özellikle Türkçe olarak bulunup önerilmiştir. Accord/Uygu, armatüre/donanım, transposition/göçürme, örneklerinde olduğu gibi.

1925'lere gelindiğinde müzik dilinin terim düzeni pek karmaşıktı. Batı'dan alınan terimlerin kimilerine Osmanlıca karşılıklar önerilmiş, kimileri de olduğu ya da okunduğu gibi alınmıştı.

Dil Devrimi çalışmaları içinde yer alan , Türkçe'nin yabancı sözcüklerden arındırılması ve türlü alanlara ilişkin Türkçe bilim terimlerinin düzenlenerek kullanılması çabaları müzik adamlarımızı da etkiledi. Ancak 1924'lerden başlayarak, Türkçe'deki genel canlanma ile birlikte, Müzik Terminolojisi konusunda önemli atılımın A. Adnan Saygun tarafından başlatılıp sürdürüldüğü söylenebilir.

A. Adnan Saygun 1907 yılında İzmir'de doğdu. Babası, matematik öğretmeni ve İzmir Millî Kütüphanesi'nin kurucularından Celal Bey'dir. Aynı sokakta oturdukları, dönemin ünlü müzik eğitimcisi İsmail Zühtü'den (Kuşçuoğlu) ve daha sonra Rossati ile Macar Tevfik'ten dersler aldı. Armoni bilgisini Fransızca kitapların yardımıyla geliştirdi, kontrpuan çalıştı.

¹⁸ Prof. F. İz, *Dilde Moda, Türk Dili*, Ankara 1987, 424. Sayı, s. 222.

¹⁹ M. Ragıp Gazimihal, *Türk Askerî Muzikaları Tarihi*, Maarif Basımevi, İstanbul 1955, önsöz içinde.

²⁰ K. Uz, a.g.y.

²¹ M. Ragıp Gazimihal, a.g.y., önsöz içinde.

²² H. Sadettin Arel, *Musiki Terimleri Etrafında, Musiki Mecmuası*, İstanbul 1953, 66. Sayı, s. 155.

1926 Yılında lise müzik öğretmenliğine başladı. 1928 yılında sınavla yurt dışına (Paris'e) öğrenime gönderildi. Yurda döndüğü 1931 yılında Musiki Muallim Mektebi'nde göreve başladı. 1933 Yılında Türk Dili Tetkik Cemiyeti Güzel Sanatlar ve Bediîyyat Kolu'nda görev aldı. Kısa zaman sonra da bu kolun başkanlığını üstlendi. Ankara Devlet Konservatuarında öğretmenlik yaptı. Talim Terbiye Kurulu üyeliğinde bulundu. 1971'de devlet sanatçılığına, ilk kez O seçildi. 6 Ocak 1991'de aramızdan ayrıldı.

Adnan Atalay'ın yaptığı bir sınıflandırmaya göre çeşitli çalgılar, çalgı toplulukları, büyük orkestra, opera, solo ve koro için yazılmış 73 bestesi, çoğu eğitim konularına ilişkin 12 kitabı ve 44 makalesi bulunmaktadır²³. Ayrıca 60-65 yıl önce hazırlanmış ve kimileri yayımlanmak üzere devlet tarafından satın alınmış ancak bugüne kadar yayımlanmamış 8 çeviri kitabının daha olduğu belirtilmelidir. Yine çok uzun bir liste oluşturacak kadar bilimsel toplantılara katılmış, bildiriler sunmuş, çalışmalar yapmıştır²⁴.

Saygun'un terim çalışmalarının cumhuriyet ile birlikte başladığı söylenebilir. Kendisi, Türkçe müzik terminolojisinin gereğine inandığını ve 1925 yılından bu yana konu üzerinde çalıştığını söylemiştir²⁵. "Albert Keim, Richard Wagner Hayatı ve Eserleri" çevirisi 1924 yılında yapılmıştır. Bu çeviriyi 31 ciltlik "La Grand Encyclopedie"deki tüm müzik maddelerinin Türkçe'ye çevrilmesiyle oluşan büyük sözlük çalışması izlemiştir.(1925) Böylece bu konuda büyük boşluk olduğu da ortaya çıkmıştır²⁶.

Çeviri sırasında karşılaşılabilecek önemli sorunlardan biri şudur: Yabancı terimin sözlük olarak tam karşılığı mı alınmalıdır, yoksa o terimi anlam olarak karşılayabilecek Türkçe uygun bir sözcük mü seçilmelidir? Saygun ikincisini yeğlemektedir. "Ben daima kelimeyi tercüme etmek değil de, ifade ettiği manaya mukabil bir kelime bulma yoluna gittim, araştırmalarımnda" diyerek görüşünü açıklamaktadır.

Saygun'a göre terim önermek sıradan bir iş değildir. Karşılıkları kolayca bulunabilecek terimler olduğu gibi, çok güç, anlaşılması ve ona uygun karşılığın bulunmasında güçlükle karşılaşılan durumlar da olmaktadır. Bir terimin Türkçe karşılığını koyabilmek için müziği iyi bilmelidir ve o terimin asıl anlatmak istediği anlamı iyi kavrayabilmelidir. Örneğin kendisi uzun zaman dominante ve sousdominante sözcüklerin çevirisini yapamamış, aslını alıp kullanmıştır. H.S. Arel'in dominante/güçlü, sousdominante/güçlüaltı çevirilerini de, sözcüğün gerçek anlamını yansıtmadığı için, çok şaşırtıcı bir çeviri biçimi olarak görmektedir. Düşüncesine göre, tonal müzikte "tonik" bir eksen oluşturmaktadır. O eksen çevresinde armoniklerin/doğuşkanların çekim gücü dolayısıyla bir hareket meydana gelmekte, buna bağlı olarak üst ve alt tarafta bulunan doğuşkanların çekmesi sonucu dominante karşılığı "çeken", alt doğuşkanlar alttan çektiği için de sousdominante karşılığı "altçeken" terimini uygun görmektedir.

²³ A. Adnan Atalay, *Saygun'un Eserleri*, A.A. Saygun Semineri Bildirileri içinde, Flarmoni Derneği Yayınları, İzmir 1987, s. 38.

²⁴ F. Özgüç, *Ahmed Adnan Saygun*, A.A. Saygun Semineri Bildirileri içinde, Flarmoni Derneği Yayınları, İzmir 1987, s. 21.

²⁵ İ. Bozkaya, A. Adnan Saygun ile Görüşme, İstanbul 1988, Band 1AB.

²⁶ İ. Bozkaya, *Günümüz Türkiye'sinde Müzik Terminolojisi ve Sorunları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1988, s. 28.

Terimlerin gerçek anlamlarını tam yansıtmadan önerilmeleri, bir kavram için başka başka terimlerin önerilmesi durumunda da kendi deyimiyle "terim anarşisi" doğmaktadır. Böyle bir anarşinin önüne geçmek ve mesleğin terimlerinden oluşan ortak bir müzik dilinin oluşmasını sağlamak için Saygun şu yöntemi önermektedir: Terimler, saydığımız özellikleri taşıyan kişiler tarafından önerilir ve kullanılmaya bırakılır. Kullananlar, eğer kendilerine uygun düşüyorsa kullanmayı sürdürerek terimlerin yaygınlaşmasını sağlarlar. Bu arada önerildiği halde kullanılmayan terimler varsa, onların üzerinde yeniden durup düşünmelidir. Ancak böyle A'dan Z'ye bir terim listesi oluşturduktan sonra belki bir komisyon oturup bunu değerlendirebilir. Son çalışmayı da "Belki bir komisyon olabilir." diyerek açıklayan Saygun yine de terim üretmede bir komisyon çalışmasından ümitli olmadığını söylemektedir. Çünkü buna benzer ortamlarda daha önce bulunmuş ve olumlu sonuç alınmadığını görmüştür.

Yurt içi, yurt dışı açikoturum ve sempozyumlara katılan, bildiriler sunan Saygun'un çeşitli konulara ilişkin 44 makalesi vardır. Bu makaleler içinde terimler ile ilgili olanına rastlanamayıp kendisine sorulduğunda "Ben bu türlü yazılarımı kırk sene önce yazdım. O zamanlar çıkan Ülkü ve Millet mecmualarında yayımlandı. Belki oralarda yazmışımdır, onların arasında vardır, hatırlamıyorum." diyerek yanıtlamıştır.

Bu alanın ilgilileri, sanatçılar, araştırmacılar arasında acaba terim konusunda bir bilgi alışverişi var mıdır? Terimlerin nasıl üretilmesi gerektiği konusunda görüşmeler olmuş mudur? Saygun bu konu ile kimsenin ilgilenmediğini düşünmektedir. Daha önce M. Ragıp Gazimihal ile görüştiklerini, "ritm" sözcüğü üzerinde konuştuklarını hatırlamaktadır. "Ölçü" sözcüğü ile uyumlu olsun diye "ritm" sözcüğü için "tartı" karşılığını uygun gören Saygun'a karşılık Gazimihal, aslındaki yazıma benzesin diye "ritm" gibi "tartı" sözcüğünün de sonunun (m) ile "tartım" biçiminde yazılması gerektiğini belirtmiştir. Buna ek olarak 1964 yılında Dr. Gültekin Oransay'ın yaptığı kimi terim önerilerinin çarpıcı bir etki yarattığını, ses getirdiğini, bunun üzerine zamanın önemli yayın organı olan "Opus" ta karşılıklı sitemler, atışmalar ve çekişmelerle dolu yazıların yer aldığını belirtmek uygun olur.

Türkçe Müzik Terminolojisi konusuna bu kadar çok emeği geçmesine karşın neden bir müzik sözlüğü yapmadığı sorusunu ise Saygun şöyle yanıtlamıştır : "1925 Yılında Le Grand Encyclopedie'nin tüm ciltlerindeki müzik terimlerini, ne var ne yok, onların hepsini Türkçe'ye çevirdim. Kocaman bir lügat oldu. O gün bu gündür evimde durur. Bu zamana geldik, kimse alakadar olmadı. Bir ara düşünüyordum, acaba bir lügat yapabilir miyim diye, fakat benim vaktim olmadı, yapamadım." Saygun'un konuya ne kadar çok ilgi duyduğu, ancak kapsamlı çalışmaları arasında buna zaman bulamadığı anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte, Saygun 1925'lerde başladığı terim çalışmalarını Türk Dil Kurumu Güzel Sanatlar ve Bediîyyat Kolu başkanlığı görevi devam ederken olgunlaştırmış ve yıllarca emek verdiği birikimini 1954'de Türk Dil Kurumu'na önererek "Terim Anketleri: Müzik" başlığı altında yayımlanmasını sağlamıştır. Bu çok ayrıntılı bir çalışmadır²⁷. Ayrıca Saygun konservatuarlar için yazdığı dört

²⁷ Terim Anketleri: MÜZİK, TDK Yayınları, Ankara 1954.

kitaplık "Musiki Temel Bilgisi" adlı kuram kitaplarında kendi koyduğu Türkçe terimleri kullanmış ve her kitabın sonuna terim listesi eklemiştir.

A. Adnan Saygun'un Türkçe müzik terminolojisi oluşturulması yolundaki görüşleri şöyle özetlenebilir:

1- Yabancı dillerden alınan terimlere olabildiğince Türkçe karşılıklar bulunmalıdır. Bunu yaparken, yeni önerilen terimler öncelikle dilimizde var olan sözcüklerden seçilmelidir. Accord/düzen, örneğinde olduğu gibi. Ayrıca önerilen terimler kulağa hoş gelmeli, günlük dilde akıcı bir kullanımı olmalı, başka anlamları çağrıştırmadan gerçek anlamını yansıtmalıdır.

2- Yeni türetmeler için dilimizin zengin kök ve eklerinden yararlanmalıdır. Ancak artık yaşamayan, unutulmuş ve önerildiğinde yaygınlaşma olasılığı bulunmayan terimler alınmamalıdır.

3- Uluslararası müzik terminolojisinde yer etmiş kimi İtalyanca sözcükleri olduğu gibi almalı, ancak bunları ulusal eğitimde kullanırken Türkçe karşılıklarıyla birlikte vermelidir²⁸.

Bugün, Saygun tarafından önerilerek dilimize giren ve severek kullandığımız müzik terimlerinin bir bölümü şunlardır: Akor/düzen, kadans/durgu, akompanye/eşlik, kromatik/alaca, tuş/elçin, pedal/ayakçın, tonik/eksen, dominant/çeken, sudominant/altçeken, ritm/tartı, düole/ikileme, triole/üçleme, falset/başsesi, tremolo/çarpıntı, armonik/doğuşkan, müzikoloji/müzikbilim, varyasyon/çeşitleme.

Prof. Dr. Necati Gedikli'nin deyişi ile "Türkçe müzik terminolojisi oluşturma çalışmalarına katkı sağlayanların ne kadar sınırlı sayıda olduğu düşünülürse, Saygun'un terminoloji araştırmalarının önemi daha iyi anlaşılır. O gerçek bir müzik aydını olarak bu alanda da ilerici ve öncü bir anlayışı benimsemiş ve gereğini yerine getirmekten de kaçınmamıştır."²⁹

A. Adnan Saygun artık aramızda değil. Kendi adına düzenlenen seminerde büyük bir alçakgönüllülükle söylediği sözlere kulak verelim: "Ben sadece çalıştım, başka bir şey yapmadım. Daha çok çalışsaydım daha çok başarılı olurum. Bu kadar yapıldım."³⁰

Teşekkürler Saygun sana. Güzel dilimize kazandırdığın Türkçe müzik terimleri ile bugün daha güzel konuşabiliyor, anlatabiliyor ve daha kolay öğretebiliyoruz.

²⁸ S. İlhan, *A. Adnan Saygun ve Türkçe Musiki Terimleri*, A.A. Saygun Semineri Bildirileri içinde, Flarmoni Derneği Yayınları, İzmir 1987, s. 45.

²⁹ Doç. Dr. N. Gedikli, *Müzik Araştırmacısı ve Folklorcu Olarak A. Adnan Saygun*, A.A. Saygun Semineri Bildirileri içinde, Flarmoni Derneği Yayınları, İzmir 1987, s. 11.

³⁰ A. Adnan Saygun, *İlk Gün Konuşması*, A.A. Saygun Semineri Bildirileri içinde, Flarmoni Derneği Yayınları, İzmir 1987, s. 15.

KAYNAKLAR

1. Ahmed Adnan Saygun Semineri Bildirileri, Flarmoni Derneği Yayınları, İzmir, 1987.
2. AKARSU, B.: *Wilhelm Von Humboldt'da Dil-Kültür Bağlantısı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984.
3. AKSAN, Prof. Dr. D.: *Her Yönüyle Dil*, TDK Yayınları, Ankara, 1987
4. AREL, H.S.: *Musiki Terimleri Etrafında*, *Musiki Mecmuası*, İstanbul, 1953.
5. ATALAY, B.: *Divan-ı Lügat-ı Türk* çevirisi, TDK Yayınları, Ankara, 1941.
6. BOZKAYA, İ.: A. Adnan Saygun ile Görüşme. Band No. 1AB İstanbul, 1988.
7. BOZKAYA, İ.: *Günümüz Türkiyesi'nde Müzik Terminolojisi ve Sorunları*, Bursa, 1988.
8. DELİGÖNÜL, M.: *Atatürk'ten (Seçki)*, TDK Yayınları, Ankara, 1982.
9. EKİZ, O.N.: *Dede Korkut*, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1986.
10. GAZİMİHAL, M.R.: *Türk Askeri Müzikaları Tarihi*, Maarif Basımevi, İstanbul, 1955.
11. *Geometri*, TDK Yayınları, Ankara, 1981.
12. İZ, Prof. F.: *Atatürk ve Türk Dili*, *Türk Dili*, 425. Sayı, Ankara, 1987.
13. İZ, Prof. F.: *Dilde Moda*, *Türk Dili*, 424. Sayı, Ankara, 1987.
14. KAPAL, Ord. Prof. E. Ziya: *Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu*, *Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe* içinde, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1978.
15. ÖNER, Prof. Dr. N.: *Dille İlgili Bazı Sorunlarımız*, *Türk Dili*, 423. Sayı, Ankara, 1987.
16. *Terim Anketleri: Müzik*, TDK Yayınları, Ankara, 1954.
17. TURAN, Ş.: *Atatürk ve Ulusal Dil*, TDK Yayınları, Ankara, 1981.
18. UZ, K.: *Musiki İstilahatı*. Yeniden basıma hazırlayan: Dr. Gültekin Oransay, Küg Yayınları, Ankara, 1964.